

Armoede en recht doen

Praktische tips voor 'helpen onder protest'



Armoede en recht doen

Op 8 juni 2010 vond de presentatie plaats van de publicatie 'Armoede en recht doen'. Tijdens deze dag werden waardevolle tips uitgewisseld over de manier waarop 'helpen onder protest' in de praktijk kan worden gebracht. In deze special vindt u een verzameling aandachtspunten en suggesties die op de dag naar voren kwam. We vullen die aan met een aantal eerder opgetekende praktische tips om meer te doen dan helpen alleen. Tenslotte vind u in dit katern een samenvatting van het boek 'Armoede en recht doen – helpen onder protest in de praktijk'.

Tips uit de presentatie van Klaas van der Kamp, algemeen secretaris van de Raad van Kerken in Nederland

- Kerken mogen best meer lef hebben om hun ervaringen publiek kenbaar te maken. Ze hebben er uitstekende organisatievormen voor.
- Wees als kerken zichtbaar, niet te soft en zeg wat er aan de hand is.
- Ga als arme zelf aan de bel hangen bij de politiek.
- De politiek moet zelf op pad naar de mensen toe.
- Wees met je hart bij de mensen die je ontmoet.
- Behandel niet alle vragen op individueel niveau en stel ook een breder niveau aan de orde.
- Wees niet alleen bezig met het niveau van barmhartigheid, maar ook van gerechtigheid.
- Je kan onrecht aanklagen, zoals de profeten dat in de Bijbel deden.
- Gerechtigheid heeft te maken met activiteiten die het daglicht kunnen verdragen.
- Diaconie is de rijke helpen om de arme te zien en gerechtigheid uit te oefenen.

Uit de presentatie van Willie Roskam Kroeze, voormalig wethouder uit Hellendoorn

- Kerk en politiek kunnen van elkaar leren en daar moet je allebei werk van maken.
- Bundel politieke, economische, sociale en religieuze krachten om

armoede en sociale uitsluiting tegen te gaan.

- Open ogen, oren en hart voor je medemens en dat kan vanuit de politiek en de kerk.
- Werken aan bewustwording kunnen we allemaal, bijvoorbeeld door een lokale armoedeconferentie te organiseren met het oog op het bij elkaar brengen van tips.
- Organiseer vanuit burgerlijke overheid en kerk lunchbijeenkomsten met mensen met een laag inkomen.

De lijst van praktische tips en voorbeelden kan als overweldigend overkomen voor wie zou denken dat al deze tips opgevolgd zouden moeten worden. Bedenk dat sommige tips komen van organisaties die met een heel stel professionele krachten en soms honderden vrijwilligers werken. Beschouw de lijst als een groslijst van mogelijkheden die u op ideeën kan brengen. En voer vervolgens uit wat u aanspreekt en wat binnen uw mogelijkheden ligt. Niet meer en niet minder.

Succes!

- Of organiseer een inloopochtend en zorg dat politici en ambtenaren daar regelmatig ook binnenlopen.
- Doe iets aan laaggeletterdheid als middel van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting.
- Gebruik de Millenniumdoelen als kapstok voor je activiteiten.
- Het gaat niet om genade, maar om recht.

Inhoud

TIPS UIT DE PRESENTATIEBIJEENKOMST	2
Tips uit de inleidingen.....	2
Tips uit de workshops.....	4
TIPS UIT EERDERE PUBLICATIES.....	7
Tips uit Machiavelli en de minima.....	7
Tips uit 'Helpen onder protest'.....	8
'Tien geboden' voor omgaan met hulpvragen.....	8
SAMENVATTING ARMOEDE EN RECHT DOEN.....	9
GEEST VAN OPSTANDIGHEID.....	12



Tips uit de presentatie

- De overheid is er voor de bescherming van de mensen via sociale zekerheid; de kerk en diaconie verlenen aanvullende zorg.
- Overheid en kerk kunnen samenwerken in die taken door middel van het oprichten van een gezamenlijk Solidariteitsfonds of Hulpfonds.
- Werk mee aan het inzetten van budgetbuddy's of financiële maatjes.
- Informeer alle kerken en burgerlijke gemeenten over het boekje Armoede en recht doen. Helpen onder protest in de praktijk.

Uit de presentatie Lützen Miedema, diaconaal predikant uit Zwolle en universitair hoofddocent aan de VU

- Nodig politici uit voor keukentafelgesprekken bij mensen met een laag inkomen.
- Werk met je hoofd, hart en handen voor de mens in benauwenis en weet dat dit voorkomt uit Gods liefde voor de mens in benauwenis.
- In het bondgenootschap tussen kerk en arme mensen is de luisterhouding uitgangspunt.
- Ook Diaconale Platforms moeten zich die luisterhouding eigen maken
- Wederkerigheid betekent dat je elkaar opzoekt, al je vragen en ervaringen inbrengt en samen wegen zoekt om verder te komen.
- Praat nooit over arme mensen maar altijd met.
- Neem wederkerigheid als uitgangspunt.
- Neem als diaconie de burgerlijke overheid niet moreel de maat.
- Eigengenoegzaamheid is zowel voor burgerlijke gemeente als voor kerk een valkuil. Om dat

te voorkomen is ontmoeting en contact broodnodig.

- Ga niet hollen als diaconie en volg het initiatief van de betrokkenen zelf.
- Let op de sterke kanten van arme mensen zelf: weerbaarheid, kracht, budgetkennis door ervaring, ruileconomie, kleinschaligheid, economie van het inleveren, en zet die krachten in in het werk van kerk en gemeente.
- Bij invorderingen voortkomend uit teveel betaalde uitkeringen te goeder touw is juridische hulp nodig. Organiseer die vanuit de lokale overheid.
- Bij bedrijfsfaillissement is het gezin van de ondernemer vaak de dupe en de kip die geplukt kan worden, terwijl er te weinig inkomensondersteunende voorzieningen voor aanwezig zijn. Dat is een witte plek in de sociale zekerheid.

Tips uit workshop 'Versterken van (groepen van) armen'

- Werk samen met lokale organisaties.
- Organiseer de deskundigheid die deze organisaties hebben.
- Organiseer je vrijwilligers.
- Geef hen een korte training over het huisbezoek, gesprek aan de deur.
- Zorg voor geld om de Kanskaart te drukken en aan pr te doen.
- Maak als je het ontmoet de huiver of argwaan tegen burgerlijke gemeente of tegen kerk bespreekbaar. Ook dat kan een hulpvraag zijn.
- Heb je jezelf de vraag gesteld wat je met ongedocumenteerden doet als je die ontmoet?
- Maak gebruik van het Joseph Wresinski Cultuur theater over armoede.

Klaas van der Kamp



Willy Roskam Kroeze



Lützen Miedema



- Zorg voor een inloophuis of inloopochtend.
- Nodig de burgerlijke gemeente uit zelf ook zo iets als kanskaarten uit te zetten.
- Signaleer schulden van mensen zo snel mogelijk richting burgerlijke gemeente, zodat men vaart zet achter het hulptraject.
- Blijf nabij bij mensen die in een schuldhulpverleningstraject zitten.
- Weerspreek het hardere landelijke politieke klimaat ook op basis

“Praat nooit over arme mensen maar altijd met”

van de humane ervaringen die je opdoet bij lokale ambtenaren, politici en kerken.

Tips uit workshop ‘Werken aan bewustwording en erkenning’

- Ga met mensen samen naar instanties toe; treed op als een soort ‘buddy’.
- Richt een ‘open spreekuur’ in waar je de problemen van mensen op het spoor komt.
- Probeer naast het houden van een spreekuur mensen op te zoeken via huisbezoeken.
- Het leggen van contact met mensen die zich sterk afsluiten moet je vanuit bijvoorbeeld voedselbanken niet forceren; werk vooral via anderen die een zekere vertrouwensrelatie hebben.
- Bied mentale ondersteuning aan mensen: het gevoel van eigenwaarde en perspectief zijn essentieel voor de motivatie.
- Besteed aandacht aan coaching van vrijwilligers.
- Organiseer cursussen voor vrijwilligers om hun deskundigheid te bevorderen (fondsen willen dat soort activiteiten altijd graag steunen!).

- Bij schuldenproblemen kun je een hoop betekenen in het voortraject naar schuldhulp. Voor die ondersteuning zijn altijd veel vrijwilligers te porren.
- Besteed vooral ook aandacht aan de nazorg bij mensen in de schuldhulp.
- Onder vrijwilligers zitten heel vaak ook ervaringsdeskundigen. Zet die in, want dan klikt het vaak des te beter met cliënten.
- Organiseer cursus- en informatieavonden met bijvoorbeeld mensen van de afdeling die Bijzondere Bijstand verleent.
- Richt een noodfonds op. Dat kan ook provinciaal (zie Friesland, waar zelfs een aantal banken bijdraagt aan het fonds).
- Werk samen met andere organisaties.
- Zoek je plek in het veld van maatschappelijke organisaties. Zorg dat je serieus genomen wordt, stel je niet té bescheiden op; je hebt recht op je plek in de (zorg)keten.
- Zoek goede samenwerking met de woningstichting(en). Zij kunnen een belangrijke rol spelen in vroegtijdige signalering. Met kleine interventies kun je dan vaak huisuitzettingen voorkomen.
- Zoek contact met de plaatselijke politiek.
- Probeer een (tweemaandelijks) gesprek te hebben met een

- Nodig gemeenteraadsleden uit voor een bezoek aan je plaatselijke (hulp)initiatief.
- Laat gemeenteraadsleden bij je werk stage lopen. Of laat ze tijdens het open spreekuur / inloopochtend een keer de gesprekken met cliënten doen.
- Keukentafelgesprekken: ga niet alleen naar (lokale) politici toe, maar laat ze ook naar je project en de mensen zelf toekomen.
- Nodig Kamerleden uit om samen met cliënten formulieren in te vullen om voorzieningen / rechten te verkrijgen. Ze zullen er in veel gevallen ook niet uitkomen en daar veel van leren.
- Documenteer wat je doet goed.
- Publiceer goede jaarverslagen.
- Doe veel aan het bekendmaken van je activiteiten, via lokale media, folders, etc.
- Publiceer in plaatselijke kranten. Vertel hoeveel armoede er is, vertel het concrete verhaal van een gezin of anderen in armoede.
- Laat ook binnen de kerken regelmatig van je horen met nieuws over je activiteiten.

Tips uit workshop ‘Knelpunten lokaal aanpakken’

- Boodschappenkaart. Basispakket per week. Maak samen met de mensen een boodschappenlijstje en dan kunnen de mensen kiezen wat ze nodig hebben. Ga dit dan samen met een

“Wat je doet, doe dat met plezier! Dan hou je het langer vol”

belangrijke ambtenaar. Met deze contacten achter de schermen bereik je vaak meer dan met officiële contacten met bijvoorbeeld de wethouder.

vrijwilliger kopen. De intake gaat met een onafhankelijke instantie en men doet ook aan integratie en geeft bredere hulp. In Amstelveen heeft de diaconie een voedselproject waar de mensen elke week een lijstje maken. Samen

- met vrijwilligers worden de zaken op dat lijstje dan ingekocht.
- Ruilwinkel.
Opzetten van ruil-streekwinkel met kleine diensten. Zet wijkproject op met ruilhandelsysteem. Zet klussendienst op die aansluit bij bestaande diensten.
- Tuin- of klusprojecten.
Zet een tuinproject op, dat loopt als een trein.
Klusproject opzetten: geef mensen het benodigde gereedschap, dan kunnen mensen zelf aan de slag.
- Stedenestafette.
Sluit je aan bij de landelijke Sociale Alliantie die bezig is met een stedenestafette, Het motto is: De stad Armoedevrij!. Dit in samenwerking met alle organisaties in de gemeente die zich met anti-armoede-activiteiten bezighouden. Zwolle is de eerste stad van de stedenestafette. Het rapport Zwolle Armoedevrij is te downloaden van www.diaconie-zwolle.nl/agenda/zwollearmoedevrij_000.php.
- Sociale conferentie.
Houd een Sociale Conferentie of een armoedeconferentie met gemeente en maatschappelijke organisaties. Daar moet je niet alleen veel praten en luisteren en dat op papier zetten, maar er moet ook wat worden gedaan met de resultaten. Neem bv het onderwerp: bejegening en dat van twee kanten. Het Nederlands Terugspiegeltheater wordt aangeraden.
- Armoedechecklist.
Er is door de Arme Kant Zuid-Holland een WMO-armoedechecklist ontwikkeld. Die is op te vragen bij DMAZ, Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag 070-3181670, armekant@planet.nl, en ook te downloaden van de website www.armekant.dmazh.nl.

- Mensen uitnodigen.
De diakenen koken een paar maal per jaar en nodigen dan mensen uit.
- Noodfonds.
Zet een noodfonds samen met de gemeente en dat wordt gesubsidieerd mede door de gemeente, maar ook door maatschappelijke

“Helpen onder protest kan ook zonder spandoek”

- organisaties. In ons voorbeeld waren dat o.a. woningbouwvereniging en de Lions. Bij eerste nood wordt direct geholpen. Er wordt ook verwezen naar schuldhulpverlening en er worden ook leningen verstrekt.
- Onafhankelijk, kritisch en jezelf blijven.
Blijf onafhankelijk, ook al ontvang je noodfonds geld van de gemeente.
Werk samen in een diaconaal platform. Als je een interkerkelijk diaconaal noodfonds hebt en de gemeente draagt ook bij, blijf dan toch onafhankelijk. Neem vanuit je eigen verantwoordelijkheid als diaconie de beslissingen. Je doet dat dan wel in nauwe samenwerking, maar je moet je eigen onafhankelijkheid niet opgeven. Door zelfstandig te blijven kun je een vuist maken. Houd de lijnen kort. Geen bureaucratie.
Blijf kritisch. De lokale politici zijn er tijdelijk. Je moet bij de politiek zijn, maar je moet niet hun taal gaan spreken. Je moet zorgen dat je een goed contact hebt en dat de mensen geraakt worden door wat je te vertellen hebt. Kritisch blijven is: jezelf blijven en kijken wat je ervan vindt en wat je ermee kunt.
- Je uitgangspunt overbrengen.
Denk binnen de kerken na over:

Wat is ons uitgangspunt eigenlijk? Dat moet je dan overbrengen van hart tot hart, van kerk naar politiek. Als je denkt dat het helpt dat een publiek figuur ambassadeur kan worden gebruik dat dan bij je strategieën. Hoe krijg je mensen rond de tafel en een voet tussen de deur? Begin met aanschrijven per mail, lukt dat niet ga dan rondbellen. Persoonlijk contact werkt het beste. Maak mensen nieuwsgierig met een prikkelende stellingname. Ga in gesprek en laat zien wie je bent en wat je al doet.

- Netwerken: ga méér netwerken in je gemeente.
Voorbeeld Wassenaar. Volgens de FNV-meetlat meest/minst sociale gemeente stond Wassenaar helemaal onderin. Groen Links kreeg één zetel. De partij heeft burger raadsleden. De eerste vier jaar werden we uitgelachen, maar de PvdA schoof op. Wassenaar staat nu bij de top 10 en de VVD in Wassenaar heeft nu wel een sociale agenda. Dit kun je bereiken met twee kleine partijtjes. Je krijgt een voet tussen de deur door te zorgen dat je invloed krijgt bij de politiek. Ook in je wijkgemeente zitten mensen uit allerlei politieke partijen. Je moet je ervan bewust zijn dat bij het vormgeven van de WMO de gemeente verplicht is ook het bestuur van de kerken te raadplegen. Dus nodig jezelf en/of iemand van je bestuur uit bij de wethouder. Persoonlijk contact is belangrijk. Kerken moeten hun predikant naar de gemeente sturen. Dat spreekt bestuurders aan. Of stuur een bestuurslid van de raad van kerken. Bij het benaderen van politici moet je lobbyen. Je moet interesse tonen in de ander. Je moet

zorgen dat je bij een volgende ontmoeting méér weet. Je merkt dan dat niemand beter/minder is dan jij. Ga na afloop met elkaar een biertje drinken. Persoonlijk contact van mens tot mens is belangrijk. Wees trots en zorg dat je sterk bent. Je hebt niks aan zieligheid.

- Deskundigheid. Zorg in de praktijk, met name vanuit de kerken, dat je deskundig bent. Je moet de Sociale Dienst tegenspel kunnen bieden. Draag uit dat zorg arbeid is en als zodanig ook betaald moet worden, ook met pensioenopbouw. Stel bij de armoede ook rijkdom aan de orde. Dat wordt te weinig gedaan.
- Culturele en creatieve activiteiten. Het toneelstuk 'Lazarus?' is een aanrader: zie www.wresinskicultuur.nl. Het samen maken en zingen van smartlappen werkt ook geweldig. Het 'Terugspeeltheater' is een andere aanrader.

Tips uit workshop 'Knelpunten (landelijk) aanpakken: lobbyen'

- Advocacy/belangenbehartiging houdt in: mensen met macht proberen te beïnvloeden.
- Lobby is slechts één onderdeel van beleidsbeïnvloeding.
- Bij lobby gaat het om communicatie van twee kanten: niet alleen zenden, ook luisteren. Het gaat erom een brug te vormen tussen mensen met en mensen zonder macht: voortdurend bezig zijn met het opbouwen van relaties.
- Lobby is niet het zelfde als actievoeren: lobby is juist meer 'in gesprek gaan'.
- Als je formele structuren los durft te laten, is er veel meer ruimte om 'van mens tot mens te praten'.

- Lobby is uit op een 'win-win' voor de beide partijen die erbij betrokken zijn (NB: slechte lobbyisten luisteren onvoldoende naar de doelgroep waarvoor zij lobbyen, goede lobbyisten blijven in contact met de doelgroep die zij vertegenwoordigen).
- In plaats van te spreken van 'lobby' kun je ook spreken van 'ambassadeurs'. Dat kan heel goed en efficiënt opgepakt worden in de

“Lobby is niet het zelfde als actievoeren: lobby is juist meer ‘in gesprek gaan’”

- vorm van twee personen: iemand uit de doelgroep (= armen) en iemand uit de machthebbende groep, die samen aan de poort van de macht rammelen.
- Het is belangrijk altijd concrete ervaringen vanuit de doelgroep op papier te hebben.
- Naast ervaringen ook mogelijke oplossingen aandragen.
- Heel belangrijk: goede verslagen (zwart op wit) maken van (lobby) bijeenkomsten.
- Timing is van groot belang. Bijvoorbeeld: aan het begin van een nieuwe collegeperiode staan nieuwe wethouders en raadsleden open voor (nieuwe) ideeën.
- NB: Lobbyen is niet (nu er naar verwachting grote bezuinigingen doorgevoerd worden) tegen een machthebber zeggen 'niets mee te maken dat u moet bezuinigen'. Je moet je als lobbyist ook verdienen in hoe moeilijk die machthebber het heeft.
- Tegelijkertijd is lobby ook vaak: het doorprikken van smoesjes.
- Bewustwording van en besluitvorming door machthebbers is een proces dat diverse fasen doorloopt: Begin (kennismaking met het probleem), Analyse, Formeel Besluit, Implementatie.

De kansen om het proces te beïnvloeden zijn het grootst aan het begin van het proces. Ook het soort informatie en aan wie je die informatie toespeelt verschillen erg per fase.

- Advies voor lobbyisten: zoek bondgenoten (= andere belanghebbenden).
- Een proces van lobbyen kent 10 stappen/aandachtspunten:
 1. Je eigen organisatie: wat wil je

bereiken? Jouw lobbywerk moet passen binnen het bredere werk van je organisatie.

2. Wat wil je met je lobbywerk bereiken: niet alleen het probleem benoemen, ook oplossingen aandragen.
3. De (doel)groep waarvoor je lobbyt: wat willen zij? NB niets is zo gevaarlijk als een oplossing bedenken die de mensen om wie het gaat niet herkennen of niet willen.
4. Bij wie moet je zijn: welke besluitnemers? In welke fase zitten zij? Wat zijn hun belangen? Waarom doen zij wat zij doen?
5. Als lobbyende organisatie: waar ben je goed in? Wat is je toegevoegde waarde?
6. Andere belanghebbenden: wie zijn mijn vrienden en medestanders? Waar liggen kansen? Of bedreigingen? Wie zullen misschien tegenacties gaan opzetten?
7. Reflectievraag: is lobby mogelijk? Is het de beste optie? Of is misschien actie of rechtstreekse hulpverlening meer op zijn plaats?
8. Maak een lobbyplan: wie doet wat, wanneer?
9. Voer het lobbyplan uit
10. Evalueren en monitoren: analyseer wat er fout ging. Waarvoor?

Tips uit 'Machiavelli en de minima'

In 2005 gaf de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA de publicatie 'Machiavelli en de minima' uit. Deze handreiking voor plaatselijke groepen werd speciaal geschreven in verband met de gemeenteraadsverkiezingen in 2006. Hoe kun je zorgen dat in de gemeentelijke politiek armoede stevig op de agenda staat? De publicatie bevat veel tips en suggesties die ook nu nog zeer bruikbaar en actueel zijn als het gaat om beïnvloeden van het gemeentelijk armoedebeleid. We halen er hier enkele terug

- Gemeenten krijgen een steeds grotere rol in het armoedebeleid. Daarom is het belangrijk op
- Samen sta je sterk. Het maatschappelijk veld bestaat niet alleen uit jouw eigen organisatie.

“Wees als kerken zichtbaar, niet te soft en zeg wat er aan de hand is”

- lokaal niveau mee te denken en mee te praten. Maar wees reëel, neem niet te veel hooi op je vork! Kijk welke punten bij jou of bij jullie groep passen: kies daaruit één of twee punten waarmee je aan de slag gaat. Wat je doet, doe dat met plezier! Dan hou je het langer vol.
- Lokaal armoedebeleid volgen en beoordelen is best pittig. Maar

“Praat nooit over arme mensen maar altijd met”

- je hoeft het niet in je eentje te doen. Op veel plekken zijn mensen en groepen actief, die hun kennis en ervaring graag delen! Dus waarom opnieuw het wiel uitvinden als je kunt putten uit andermens ervaring: gebruik de 'good practices' van anderen en doe er je voordeel mee.
- Om armoedebeleid van gemeenten te beoordelen en te kijken wat voor gevolgen (nieuwe) maatregelen hebben voor mensen met een minimuminkomen, kan het maken van een Armoede Effect Rapportage (AER) een goed hulpmiddel zijn. In Almelo heeft men daar ervaring mee: initiatiefnemer was de werkgroep Arm in Arm.

Veel organisaties, instellingen en groepen zijn actief bezig met

“Wat kunnen kerken doen? Horen en roepen. Signaleren en alarmeren”

belangenbehartiging. Medestanders zijn interessant omdat je daarmee kunt samenwerken. Probeer gezamenlijke belangen uit te buiten: kijk of je samen met anderen een lokale 'sociale alliantie' kunt vormen.

- Leg en onderhoud contacten: ze kunnen van pas komen! Onderhoud goede en leuke contacten met (plaatselijke) politici: dan zijn ze gemakkelijk benaderbaar en staan meer open voor jouw ideeën en acti-

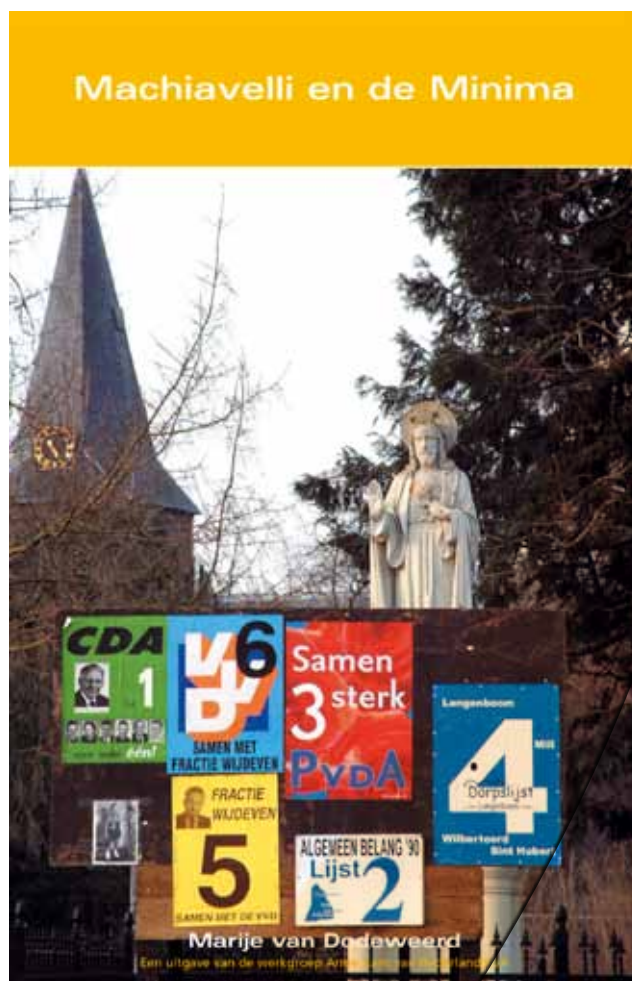
viteiten.

Houd een perslijst bij met namen en gegevens van lokale media. Zoek naar geschikte momenten voor pers-aandacht en benut die ook.

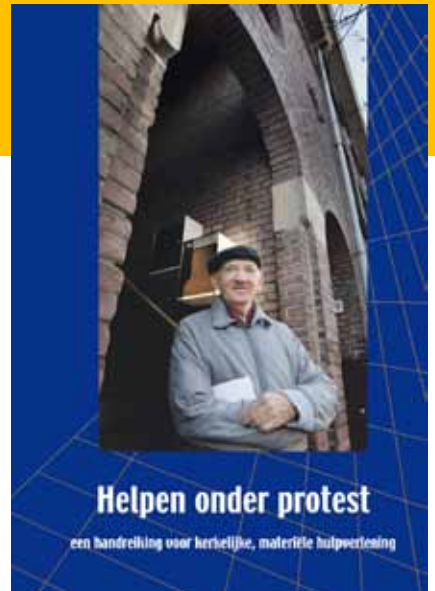
Houd contact met journalisten die iets voor je kunnen betekenen.

'Machiavelli en de minima' is uitverkocht, maar wel gratis te downloaden:

www.armekant-eva.nl/pdf/machiavelli.pdf



Tips uit 'Helpen onder protest'



De handreiking 'Helpen onder protest' was de voorloper van 'Armoede en recht doen'. Ook uit dit boek lichten wij enkele tips.

- Maak de hulp bekend. Zorg voor een goede registratie van bijvoorbeeld de individuele financiële noodhulp en breng die (geanonimiseerd!) naar buiten, bijvoorbeeld via jaarverslagen en artikelen.
- maatschappelijk werk, instellingen voor schuldhulpverlening.
- Werk samen. Dit werk leent zich heel goed voor interkerkelijke samenwerking (bijvoorbeeld in een noodfonds) en samenwerking in

“Kerkelijke vrijwilligers dragen twee wapens: hun handen die barmhartigheid bewijzen en hun mond die gerechtigheid spreekt”

- Onderzoek samen met de hulpvrager of er voorzieningen zijn waar men recht op heeft. Ga met hem of haar samen naar de betreffende instantie en volg de vorderingen kritisch.
- Ga in gesprek met instanties. Koppel naar hen terug als u in het contact met mensen knelpunten in hun functioneren tegenkomt. Denk o.a. aan woningbouwcorporaties, nutsbedrijven,
- lokale 'sociale allianties'.
- Onderzoek of er in uw woonplaats zelforganisaties van armen zijn, nodig deze uit hun ervaringen met u te delen.
- Betrek de eigen kerkgemeenschap erbij. Aandacht vragen voor armoede in vergaderingen, kerkdiensten, themabijeenkomsten

“Gerechtigheid heeft te maken met activiteiten die het daglicht kunnen verdragen”

sten beleggen, solidariteitsacties organiseren, publiceren in kerkblad of andere media.

- Ga in gesprek met de lokale politiek en ambtenaren van sociale dienst. Brieven, gesprekken, aanbieden jaarverslag aan politiek, themabijeenkomsten en debatten, aandacht trekkende acties.
- Laat de landelijke kerk van u horen. Geef ervaringen door aan

'Tien geboden' voor omgaan met hulpvragen

1. Diaconale hulp is een noodzakelijk kwaad
2. Stel heldere criteria op voor hulp
3. Maak uw hulpaanbod bekend
4. Signaleer armoede in uw omgeving
5. Heb oog voor armoede in uw kerkgemeenschap, maar wijs anderen niet af
6. Respecteer en bevorder het besef van eigenwaarde van de hulpvrager
7. Maak gebruik van het bestaande aanbod van sociale zekerheid en hulpverlening
8. Zorg dat doorverwijzen geen afwijzen wordt
9. Hou een anonieme registratie bij van hulpvragen
10. Stel in uw kerkgemeenschap de verdeling tussen arm en rijk aan de orde

Kerk in Actie en de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA, zodat zij hier hun voordeel mee kunnen doen in hun beleid en in hun gesprekken met de politiek.

- Verzorg publiciteit. Deel uw kennis, ervaring en zorgen door het schrijven van persberichten en artikelen, het aanbieden van interviews, het organiseren van bijeenkomsten met pers.
- Laat de landelijke politiek van u horen. Brieven, acties, 'adoptie' van Kamerleden.

'Helpen onder protest' is uitverkocht, maar gratis te downloaden van www.armekant-eva.nl/pdf/helpenonderprotest.pdf.

Armoede en recht doen - samenvatting

Herman Noordegraaf, bijzonder hoogleraar diaconaat aan de protestantse theologische universiteit en mede-auteur van de publicatie 'Armoede en recht doen', maakte een samenvatting van dit boek met praktijkvoorbeelden van 'helpen onder protest'. We geven deze samenvatting hieronder weer, zodat de lezer een indruk heeft van de inhoud en zich uitgenodigd voelt het boek aan te schaffen.

Op vele wijzen zijn plaatselijke kerken betrokken bij mensen die hier in Nederland in armoede leven. Zij geven financiële hulp, zijn betrokken bij voedselbanken, verwijzen en/of begeleiden mensen naar instanties, maken vakanties mogelijk, helpen bij het invullen van formulieren en zo is er nog meer te noemen.

We zullen ons daarbij echter moeten blijven afvragen: hoe komt het dat we die hulp en ondersteuning moeten geven en hoe kunnen we werken aan oplossingen waardoor mensen daar geen beroep meer op hoeven te doen?

Het bijbels recht van de arme

Natuurlijk: armen zullen er altijd zijn bij u (Deuteronomium 15:11). Zelfs bij de beste voorzieningen zullen er altijd mensen zijn die door wat voor omstandigheden dan ook tussen wal en schip raken, bijvoorbeeld door domme pech. Daarom is waakzaamheid geboden. Maar als dit grote groepen mensen betreft met dezelfde achtergronden en voor lange tijd – dan is er iets structureel mis en zullen we eraan moeten werken om daarin verandering te brengen. In datzelfde hoofdstuk van Deuteronomium wordt ons als perspectief en gebod van Godswege aangegeven: “Overigens zal niemand van u in armoede leven...” (vers 4). Al die rechtsregels die we in het Oude Testament vinden en waar ook Jezus zich op beroept, hebben tot doel om armoede tegen te gaan door materiële nood en sociale uitsluiting te bestrijden. Enkele voorbeelden: een deel van de oogst moet blijven

liggen voor de armen, er mogen geen levensnoodzakelijkheden, zoals een mantel of een handmolen, tot onderpand genomen worden, er is een renteverbod (van de noodsituatie van iemand mag je geen gebruik maken om er beter van te worden), er zijn bepalingen over de herverdeling van het land, zodat een ieder weer de beschikking krijgt over een stuk land (het jubeljaar). Zo is er nog veel meer te noemen. Een heel belangrijk punt is daarbij dat het gaat om rechtsregels. Dat wil zeggen: bestrijding van armoede ligt in de sfeer van het recht en niet van de gunsten. Bij dat laatste beslist de hulpgever of hij iemand wel of niet wil helpen en onder welke voorwaarden en kan hij naar eigen voorkeuren selecteren. Het rechtskarakter wordt nog eens onderstreept doordat deze regels door God gegeven zijn: het gaat dus om een goddelijk recht van de arme! Hulpverlening zal daarom altijd in het kader moeten staan van recht verschaffen en het werken aan oplossingen om te voorkomen dat mensen gebrek lijden en in vernederende afhankelijkheid terechtkomen.

Sociale zekerheid

Vandaar dat het van groot belang is dat armen niet afhankelijk zijn van gunsten. De invoering van de sociale zekerheid had tot doel om een einde te maken aan de bedeling van de armenzorg. Sluitstuk hierbij was de invoering van de Algemene Bijstandswet in 1965. Aan een ieder die niet over de middelen beschikte om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien, moest bijstand

worden verleend door de gemeenschap in de vorm van de overheid. Dit betekende een omslag van gunst naar recht. Het is van groot belang dat sociale zekerheid en sociale voorzieningen dit rechtskarakter hebben, ook in hun feitelijk functioneren, willen mensen in financiële nood niet vervallen in vernederende situaties. Vanuit hun op het evangelie gebaseerde waarden van barmhartigheid en gerechtigheid hebben kerken hiervoor op te komen.

Rechten van de Mens

Maar hoe dan een brug te slaan naar mensen die zich niet door de bijbel en de christelijke traditie laten leiden? De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens kunnen hier als gemeenschappelijk kader dienen. De bevordering van sociale, politieke en economische participatie vormt een belangrijke doelstelling van de EU. Zeventien procent van de inwoners van de EU heeft echter zo weinig middelen dat zij niet in haar basisbehoeften kan voorzien. Mede daarom heeft de EU 2010 uitgeroepen tot Jaar van de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting. De waardenoriëntaties, die we vinden in kerkelijke tradities en die welke gebaseerd zijn op de Rechten van de Mens bieden een kader van waaruit beleid en ontwikkelingen in de samenleving beoordeeld kunnen worden.

Consequenties voor de kerkelijke praktijk

Voor de kerkelijke praktijk op het terrein van armoedebestrijding betekent de gedachte dat armen recht hebben op een menswaardig bestaan dat kerkelijke hulpverlening en ondersteuning gepaard moeten gaan met:

- bondgenootschappen met armen en hun organisaties (niet voor, maar met mensen);
- het beroep op politiek en samenleving om in hun beleid vooral de positie van mensen die langdurig en soms blijvend op of onder het minimuminkomen zitten structureel te verbeteren.

Dit krijgt zijn vorm in de volgende activiteiten:

1. Het versterken van (groepen) armen in hun eigen kracht. Een arme wordt vaak als een bundel tekorten gezien. Om recht te doen aan waardigheid van mensen is het echter van belang om hen te ondersteunen de capaciteiten die zij hebben tot ontwikkeling te brengen. Juist door goed te luisteren naar mensen in nood kan vanuit een houding van respect gezocht worden naar mogelijkheden om krachten en potenties tot ontplooiing te brengen. Dat geldt ook in collectief verband. Organisaties waarin armen zelf activiteiten ondernemen, kunnen gesteund worden: financieel, met ruimte, computers, inspiratie, kennis en nog meer.
2. Het stimuleren in kerk en samenleving van bewustwording en erkenning van armoede. Armen vormen in onze samenleving een minderheid, die niet invloedrijk is. Daarom is het van groot belang dat zij bondgenoten hebben onder niet-armen die opkomen voor hun belangen en dat het probleem van armoede erkend wordt. Zonder erkenning van een probleem kan niet aan de oplossing daarvan gewerkt worden. Dat alles maakt nodig dat kerken aan bewustwording werken in eigen kring en daarbuiten.
3. Het signaleren en aankaarten van knelpunten bij lokale en regionale bestuurders en uitvoerders. Dat betekent dat kerken zich af dienen te vragen: welke knelpunten komen we tegen in de hulpverlening? Wat moeten we doen om deze aan de orde te stellen en, indien mogelijk, te verhelpen? Dit kan zich voordoen bij het bieden van hulp aan mensen in nood. Deze wordt dan direct verbonden met overleg, het aanspreken van en, indien nodig, protesteren bij verantwoordelijke instanties. Daarnaast zouden kerken hun in een bepaalde periode gegeven hulp moeten bezien en analyseren op knelpunten en ontwikkelingen om vervolgens dan gericht de desbetreffende instanties hierover te benaderen en aan te spreken.
4. Het aanspreken van de landelijke politiek op het armoede- en inkomensbeleid. Het betreft hier de hoogte van de uitkeringen, de wet- en regelgeving en voorzieningen als de zorgverzekering, de woontoeslagen, studiefinanciering etc. Kerken kunnen juist op grond van de ervaringen die zij opdoen in het optrekken met mensen in de knel de samenleving en de politiek met grote kracht aanspreken op hun verantwoordelijkheid in deze en duidelijk maken dat de vloeren in het bestaan niet meer gegarandeerd zijn.

Praktijkvoorbeelden

Het is de kracht van de publicatie *Armoede en recht doen* dat zij in achttien praktijkvoorbeelden duidelijk maakt dat deze lijnen van werken concreet in de praktijk zijn waar te nemen en dat het dus niet alleen om theorie gaat. In steekwoorden geven we enige voorbeelden aan.

- Lokale kerken doen onderzoek naar wat er vanuit kerken gebeurt op het terrein van armoedebestrijding en leggen dat in een verslag vast. Deze aanpak werkt bewustmakend naar de kerken zelf en naar politiek en samenleving.
- De oprichting van een Diaconaal Platform maakt het voor kerken mogelijk om zich meer in de lokale samenleving te presenteren en het diaconale werk beter zichtbaar te maken. Vanuit het platform heeft iemand in de Wmo-adviesraad zitting. Daarin kunnen signaleringen van kerken ingebracht worden, terwijl de in de adviesraad verkregen informatie weer ingebracht kan worden in het Diaconaal Platform.
- Kerken zijn actief in de schuldhulpverlening en signaleren conflicterende regels, gebrek aan regels en nog andere problemen.
- Er is een maandelijkse 'stilte-actie' waarbij mensen gehuld in witte sjaals voor de ingang van de Tweede Kamer protesteren. Zij doen dit zonder woorden met alleen een aantal borden en pamfletten om aan omstanders uit te delen.
- Kerken zijn betrokken bij noodfondsen die mensen helpen die financieel aan de grond zitten, die er zelf niet meer uitkomen en nergens meer terecht kunnen voor financiële hulp. Maar zij doen dit onder protest. Eerder al had in de gemeente Hellendoorn, waar zo'n fonds is, de Protestantse Gemeente een pro forma rekening naar de plaatselijke overheid gestuurd om de uitgaven van de diaconie in het kader van financiële hulpverlening te declareren. De gemeente stuurde de rekening door naar Den Haag. Deze actie kreeg veel aandacht in de media.

- Er zijn voedselbanken waar kerken bij betrokken zijn die duidelijk maken in hun publiciteit en voorlichting dat zij helpen 'onder protest'.
- In het kader van bewustwording vinden themadiensten over armoede plaats, verschijnt er een bundel met levensverhalen van boeren en tuinders om een te weinig bekend verschijnsel – armoede op het platteland – zichtbaar te maken, terwijl het ook een protest tegen het huidige landbouwbeleid is.
- Jaarlijks is er een smartlappen-festival waarop op ludieke wijze de actualiteit op de korrel wordt genomen.
- Er is het budgetspel dat mensen met een beter inkomen confronteert met de vraag wat het betekent om van een laag inkomen rond te moeten komen.
- Een aantal organisaties, waaronder de kerken, stelt een kanskaart samen met een kort overzicht van de belangrijkste inkomensondersteunende regelingen en met gegevens over advies en hulp. In een wijk met

veel bewoners op het minimum wordt de kaart verspreid en worden huisbezoeken afgelegd. Zo kan het niet-gebruik van voorzieningen teruggebracht worden.

- Er is een 'adoptieproject' waarbij politici uit de gemeenteraad en de Tweede Kamer door de diaconieën in aanraking worden gebracht met mensen die in schrijnende armoede leven.
- Een weekend met lotgenoten onder elkaar, dat mensen een mogelijkheid biedt om er eens uit te gaan en om een paar dagen eens niet aan geld en andere sores te hoeven denken. Mensen trekken samen op en wisselen ervaringen uit. Dit geeft hun kracht.

Tot slot

Duidelijk is dat het verbinden van helpen en ondersteunen met signaleren, pleitbezorging en protest een brede variëteit aan activiteiten en aan te spreken personen en organisaties te zien geeft al naar gelang de punten die aan de orde zijn: ambtenaren, gemeentelijke politici, mensen uit maatschappelijke organisaties, de landelijke politiek en nog anderen,

de organisatie van publiek debat, het schrijven van brieven, het publiceren van een jaarverslag en van rapporten. Welke vorm daarbij gekozen wordt, zal afhangen van de concrete situatie en de vraag wat daarin het meest doelmatig is. Van belang is dat kerken naast het werken aan concrete knelpunten bij beleidsverantwoordelijken op plaatselijk en landelijk niveau actief pleiten voor structurele oplossingen zoals verbetering van de inkomenspositie en sociale voorzieningen. Hulpverlening: we zullen het nooit als vanzelfsprekend mogen gaan zien dat het nodig is. Het feit dat het nodig is, moet ons pijn (blijven) doen en aanzetten tot een inzet voor structurele oplossingen.

'Armoede en recht doen - helpen onder protest in de praktijk', Arme Kant van Nederland/EVA en Kerk in Actie, 156 p., ISBN/EAN 978-90-75684-20-9, prijs € 7,50.

Bestellen met onderstaande bon of via 073-6121939, info@armekant-eva.nl, www.armekant-eva.nl



Bestelbon boek 'Armoede en recht doen' ✂

Hierbij bestel ik de publicatie 'Armoede en recht doen'
Prijs € 7,50 (incl portokosten).

Aantal: ... ex.

Naam:

Straat en nummer:

Postcode en plaats

Stuur deze bon in een gefrankeerde envelop naar:
Werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA,
Luijbenstraat 17, 5211 BR 's-Hertogenbosch

Geest van opstandigheid

Alfred C. Bronswijk

*Kom in ons midden,
Geest van opstandigheid,
Die ons de moed schenkt
Om in te gaan,
Tegen alles wat kleineert,
Tegen alles wat het uitzicht ontnemt,
Tegen alles wat misbruikt en schendt,
Tegen alles wat onvrede brengt.*

*Kom in ons midden,
Geest van opstandigheid,
Die ons de kracht geeft
Om mee te werken
Aan alles wat gerechtigheid bouwt,
Aan alles wat tranen droogt,
Aan alles wat leven bevordert,
Aan alles wat strijdt tegen de dood.*

*Kom in ons midden,
Geest van opstandigheid,
Die ons leert geloven
In alles waarin liefde woont,
In alles wat kloven overbrugt,
In alles wat verzoening brengt,
In alles wat Christus de mensen heeft geboden.*

Uit 'Vol van Geest'